

YASHIL IQTISODIYOT

“Buxoro davlat texnika universiteti” o‘qituvchisi

Kurbonova Xurshida Idiyevna

xurshidakurbonova901@gmail.com

“Buxoro davlat texnika universiteti” talabasi

Saxatova Shaxzoda Obidjon qizi.

shahzodasahatova0@gmail.com

ANNATATSIYA. *Yashil iqtisodiyot – bugungi kunda global iqtisodiy rivojlanishning eng muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Ushbu tushuncha ekologik xavfsizlikni ta‘minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va barqaror rivojlanishni qo‘llab-quvvatlashni maqsad qiladi. Dunyo bo‘ylab iqlim o‘zgarishi, resurslar tanqisligi va atrof-muhitning ifloslanishi kabi muammolar keskinlashar ekan, yashil iqtisodiyotga o‘tish zarurati yanada dolzarb bo‘lib bormoqda. O‘zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun bu yo‘nalish nafaqat ekologik muammolarni hal qilish, balki iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy farovonlikni oshirish imkonini beradi. Ushbu maqola yashil iqtisodiyotning mohiyati, uning asosiy tamoyillari, global ahamiyati va O‘zbekistondagi rivojlanish istiqbollari ko‘rib chiqadi.*

ABSTRACT. *Green economy is recognized as one of the most important directions of global economic development today. This concept aims to ensure environmental safety, rational use of natural resources and support sustainable development. As problems such as climate change, resource scarcity and environmental pollution become more acute around the world, the need to transition to a green economy is becoming more urgent. For developing countries like Uzbekistan, this direction allows not only to solve environmental problems, but also to increase economic stability and social well-being. This article examines the essence of the green economy, its main principles, global significance and development prospects in Uzbekistan.*

Kalit soʻzlar. *Ekotizim, emissiya, resurs, ekologik turizm, global isish, shamol energiyasi, investitsiya, bioxilma-xillik, innovatsiya, quyosh elektr stansiyalari, infratuzilma, diversifikatsiya, tendensiya.*

Keywords: *Ecosystem, emissions, resource, ecotourism, global warming, wind energy, investment, biodiversity, innovation, solar power plants, infrastructure, diversification, trend.*

KIRISH. Yashil iqtisodiyot – bu ekologik xavf-xatarlarni va tabiiy resurslarning tanqisligini kamaytirishga qaratilgan iqtisodiy tizim boʻlib, u atrof-muhitga zarar yetkazmasdan barqaror rivojlanishni taʼminlaydi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (UNEP) 2011-yilgi hisobotida taʼkidlanishicha, yashil iqtisodiyot nafaqat samarali, balki adolatli boʻlishi kerak. Adolatlilik global va milliy darajada tenglikni taʼminlashni, xususan, past uglerodli, resurslarni tejaydigan va ijtimoiy jihatdan qamrab oluvchi iqtisodiyotga oʻtishni nazarda tutadi. Yashil iqtisodiyotni boshqa iqtisodiy tizimlardan ajratib turadigan asosiy xususiyat – tabiiy kapital va ekologik xizmatlarni iqtisodiy jihatdan qimmatbaho aktiv sifatida baholashdir. Bu tizimda atrof-muhitga zarar yetkazadigan faoliyatning toʻliq xarajatlari hisobga olinadi va ular jamiyat yoki ekotizimlarga tashqi taʼsir sifatida oʻtkazilmaydi. Masalan, yashil iqtisodiyotda korxonalar chiqindilarni qayta ishlash, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va ekologik toza texnologiyalarni joriy etish orqali atrof-muhitga taʼsirni kamaytirishga harakat qiladi. Yashil iqtisodiyot bir qator tamoyillarga asoslanadi, ular iqtisodiy faoliyatni ekologik va ijtimoiy jihatdan barqaror qilishga xizmat qiladi. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va isrofgarchilikni kamaytirish kerak. Past uglerodli iqtisodiyot bu issiqxona gazlari emissiyasini kamaytirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalariga oʻtishdir. Ijtimoiy adolat esa iqtisodiy rivojlanishdan barcha ijtimoiy guruhlar teng foydalanishini taʼminlashdir. Ekologik barqarorlik deb ekotizimlarni saqlash va biologik xilma-xillikni himoya qilishdir. Innovatsiyalar va yashil texnologiyalar qaysiki ekologik toza ishlab chiqarish va isteʼmol usullarini rivojlantirishdir. Bu tamoyillar iqtisodiy

o'sishni atrof-muhitni muhofaza qilish bilan uyg'unlashtirishga yordam beradi. Masalan, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga investitsiyalar nafaqat ekologik muammolarni hal qiladi, balki yangi ish o'rinlari yaratadi va energiya xavfsizligini oshiradi. Yashil iqtisodiyot global miqyosda bir qator muhim muammolarni hal qilishga xizmat qiladi. Yashil iqtisodiyot issiqxona gazlari emissiyasini kamaytirish orqali global isishni sekinlashtirishga yordam beradi. Masalan, quyosh va shamol energiyasiga o'tish uglerod izini sezilarli darajada qisqartiradi.

Mavzuning dolzarbligi. Resurslar tanqisligini bartaraf etish tabiiy resurslarning cheklanganligi sharoitida yashil iqtisodiyot resurslardan samarali foydalanish va qayta ishlash tizimlarini rivojlantirishni rag'batlantiradi. Ijtimoiy tenglik yashil iqtisodiyot iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish va kam ta'minlangan aholiga foyda keltirish orqali ijtimoiy adolatni ta'minlaydi. Biologik xilma-xillikni saqlash va ekotizimlarni tiklash orqali yashil iqtisodiyot kelajak avlodlar uchun tabiiy resurslarni asraydi. Xalqaro tajribaga ko'ra, yashil iqtisodiyotga o'tish iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Masalan, Germaniya va Daniya kabi davlatlar qayta tiklanuvchi energiya sohasiga katta sarmoya kiritib, nafaqat ekologik muammolarni hal qildi, balki millionlab yangi ish o'rinlari yaratdi. O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish imkoniyatlari O'zbekiston so'nggi yillarda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha muhim qadamlar tashlamoqda. Mamlakatning geografik joylashuvi, tabiiy resurslari va iqtisodiy islohotlari ushbu yo'nalishda katta imkoniyatlar yaratadi. Quyida O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari keltirilgan. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish O'zbekiston quyosh va shamol energiyasidan foydalanish uchun katta salohiyatga ega. So'nggi yillarda mamlakatda quyosh elektr stansiyalari qurilishi jadallashdi. Masalan, Navoiy va Surxondaryo viloyatlarida yirik quyosh loyihalari amalga oshirilmoqda. Qishloq xo'jaligida barqaror amaliyotlar O'zbekiston qishloq xo'jaligi iqtisodiyotning muhim tarmog'i hisoblanadi. Organik dehqonchilik, suvni tejovchi sug'orish tizimlari va ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish yashil

iqtisodiyotni rivojlantirishga xizmat qiladi. Chiqindilarni qayta ishlash tizimlarini rivojlantirish atrof-muhitni muhofaza qilish va iqtisodiy foyda keltirish imkonini beradi. O'zbekistonda bu sohada xususiy sektor bilan hamkorlikda loyihalar boshlangan. O'zbekistonning boy tabiiy va madaniy merosi ekoturizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Masalan, Nurota tog'lari va Orol dengizi atrofidagi loyihalar ekoturizmni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Yashil texnologiyalarni joriy etish sanoat va qurilishda energiya tejovchi texnologiyalarni qo'llash atrof-muhitga zarar yetkazishni kamaytiradi. O'zbekiston hukumati ushbu sohada xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik qilmoqda. Yashil iqtisodiyotga o'tishda O'zbekiston bir qator muammolarga duch kelmoqda. Moliyaviy cheklovlar bunda yashil loyihalarni moliyalashtirish uchun katta sarmoyalar talab qilinadi, bu esa byudjet cheklovlari tufayli qiyinchilik tug'diradi. Zamonaviy yashil texnologiyalarni joriy etish uchun yetarli infratuzilma va malakali kadrlar yetishmaydi. Chunki, aholining yashil iqtisodiyot tamoyillari haqidagi bilimlari cheklangan, bu esa barqaror iste'mol madaniyatini shakllantirishga to'sqinlik qiladi. Normativ-huquqiy bazada yashil iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash uchun qonunchilikni yanada takomillashtirish talab etiladi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun hukumat, xususiy sektor va xalqaro tashkilotlar o'rtasida yaqin hamkorlik zarur. Masalan, Jahon banki va Osiyo Taraqqiyot Banki kabi tashkilotlar O'zbekistonning yashil loyihalarini moliyalashtirishda faol ishtirok etmoqda.

Xulosa. Yashil iqtisodiyot – bu nafaqat ekologik muammolarni hal qilish, balki iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy farovonlikni ta'minlash yo'lidagi strategik yo'nalishdir. O'zbekiston uchun bu tizimga o'tish iqtisodiy diversifikatsiya, yangi ish o'rinlari yaratish va global raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi. Mamlakatning boy tabiiy resurslari, iqtisodiy islohotlari va xalqaro hamkorligi yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim omillardir. Biroq, bu jarayon muvaffaqiyatli bo'lishi uchun moliyaviy, texnologik va ijtimoiy to'siqlarni bartaraf etish zarur. Kelajakda O'zbekiston yashil iqtisodiyot tamoyillariga amal qilgan holda barqaror va farovon jamiyat qurish imkoniyatiga ega. O'zbekiston uchun

yashil iqtisodiyotga o'tish nafaqat global tendensiyalarga moslashish, balki ichki ekologik muammolarni hal qilish, suv va energiya tanqisligini bartaraf etish, aholining yashash sharoitini yaxshilash imkoniyatidir. Hukumat tomonidan qabul qilinayotgan strategiyalar va loyihalar bu yo'nalishda ijobiy qadamdir. Biroq, samarali natijaga erishish uchun davlat, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati vakillari o'rtasida hamkorlik zarur. Umuman olganda, yashil iqtisodiyot nafaqat kelajak avlodlar uchun sog'lom ekologik muhit yaratadi, balki iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni ham ta'minlaydi. Shu sababli, bu modelni rivojlantirish har bir davlat, har bir tashkilot va har bir fuqaroning ustuvor vazifalaridan biri bo'lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNEP (2011). *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Atrof-muhit Dasturi.
2. Jo'rayev T.T., Jumanov D. (2018). *O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlanish imkoniyatlari va istiqbollari*. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami. Toshkent: Universitet.
3. Vashalova T.V. (2015). *Ekologicheskie osnovy prirodopolzovaniya. Ustoychivoe razvitie*. Moskva: Akademiya.
4. Ibragimov Sh.U. (2023). *Ekologik turizm "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim yo'nalishi sifatida*. Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot Jurnal, №11-12.
5. Xalqaro Savdo Palatasi (ICC). (2012). *Green Economy Roadmap*. Parij: ICC.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori PQ-4477-son (2019-yil 4-oktabr) – "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida".
7. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi: <https://stat.uz>
8. Xamidov, M. (2022). *Yashil iqtisodiyot va barqaror taraqqiyot*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.

9. BMT Taraqqiyot Dasturi (UNDP) – “Barqaror rivojlanish maqsadlari” hujjatlari.
10. OECD (2012). Green Growth and the Future of Aviation.
11. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2019). O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi 2019–2030.
12. World Bank. (2021). Green Economy Overview.
13. Nazarov, U. (2022). “Yashil iqtisodiyot va O‘zbekistonda uning rivojlanish istiqbollari”, Iqtisodiy tahlil jurnali.